

Complexnummer: 529401

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Meerenberg

Aantal complexonderdelen

6

Monumentnummers van complexonderdelen

511138, 525028, 529427, 529428, 529429, 9672

Woonplaats

Bloemendaal

Gemeente

Bloemendaal

Provincie

Noord-Holland

Locatie van het hoofdobject

Zocherlaan 10, 2061 DK te Bloemendaal

Complexomschrijving

Inleiding

In de duinen van Bloemendaal gelegen psychiatrisch ziekenhuis, opgericht als 'Provinciaal geneeskundig gesticht voor krankzinnigen Meerenberg'. De geschiedenis van dit gesticht begint formeel omstreeks 1800. Dan ontstaat in Nederland het inzicht dat krankzinnigheid genezen kon worden. De bestaande medische aanpak die bestond uit het toedienen van medicijnen had tot op dat moment weinig effect. Bovendien leefden patiënten in erbarmelijke omstandigheden. De basis van de hervorming lag besloten in de gedachte dat een krankzinnige na behandeling weer moest kunnen terugkeren in de maatschappij en dat de behandeling in een daarvoor bestemd instituut diende plaats te vinden. Arbeid, lichaamsbeweging (non-restraintbehandelmethode), ontspanning en hygiëne zouden de lichamelijke, morele en intellectuele vermogens van de patiënten stimuleren (moral treatment).

In 1818 werd door Willem I een koninklijke besluit genomen, het zogenaamde 'Menschlievend Besluit', dat veel gevolgen had voor de behandeling en huisvesting van geesteszieken in Nederland. Vanaf dat moment dienden inrichtingen de genezing van patiënten als belangrijkste doel te hebben en dienden de gebouwen daartoe geschikt te zijn. Verder dienden geesteszieken als aparte categorie zieken beschouwd te worden in plaats van als gevangene te worden bekeken. Naar aanleiding van dit besluit werden langzaam maar zeker vernieuwingen doorgevoerd in de lokale gestichten. In het Willem Arntsz Huis in Utrecht gingen deze vernieuwingen op instigatie van professor dr. J.L.C. Schroeder van der Kolk het verst. Er ontstonden hier gescheiden afdelingen voor mannen en vrouwen, geneeslijke en ongeneeslijke patiënten en luidruchtige lijdende. Om verveling tegen te gaan werden werkplaatsen en ontspanningsruimten gecreëerd. Bovendien kwamen badkamers met verschillende soorten baden tot stand (badverpleging) en waar

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

ook dwangstoelen waren opgesteld. Er werd ook steeds meer onderscheid gemaakt in stand. Er waren zalen voor de behoeftige klasse, de burgerklasse en de aanzienlijken.

Omdat uiteindelijk de vooruitgang bij de andere gestichten ver achterbleef bij die van Utrecht, zette Schroeder van der Kolk zich in voor een heel nieuw stelsel van krankzinnigeninrichtingen. Dit leidde in 1841 tot de eerste krankzinnigenwet. Deze wet, die grotendeels gestoeld was op de ideeën van Schroeder van der Kolk, gelastte onder meer de volledige controle van de overheid over de behandeling en verpleging van geesteszieken. De verantwoordelijkheid over de inrichtingen werd in de nieuwe wet gelegd bij de provincies. Die konden kiezen uit de bouw van een nieuw eigen gesticht of zich aan te sluiten bij een gesticht in een andere provincie.

De nieuwe wet stimuleerde in de provincie Noord-Holland de plannen voor de bouw van een nieuwe inrichting. Dit kwam met name door de beslissing van Amsterdam en Haarlem om hun eigen inrichtingen op te heffen als er een provinciaal gesticht gebouwd zou worden. Verder heeft de invloed en de druk van een aantal voor-aanstaande medici en bestuurders te Amsterdam een grote rol in de totstandkoming gespeeld. Door een speciaal opgerichte commissie werd bepaald dat het nieuwe gesticht een gemengd gesticht moest worden. Verder moest het ongeveer driehonderd lijdens kunnen herbergen en bij voorkeur in de duinstrook gelegen zijn. Nadat in de loop van 1842 en 1843 genoeg geld bij elkaar gebracht was, werd in 1843 besloten de bestaande hofstede Meer en Berg te Bloemendaal aan te kopen. Vervolgens stelde de provincie de architect J.D. Zocher jr. aan voor het ontwerp van het hoofdgebouw én het omliggende park, dat bij de behandeling van de patiënten een belangrijke rol zou gaan spelen. Ook werd hij gevraagd de bestaande hofstede Meer en Berg van een nieuwe voorgevel te voorzien. Dit zou immers de directeurswoning van het gesticht worden. In 1846 werd een begin gemaakt aan de bouw van het gesticht. In 1848 werd het voltooid. De lage ligging op grondwaterrijk terrein tussen de duinen en de strandwallen maakte mogelijk dat het gesticht van een eigen watervoorzieningsstelsel kon worden voorzien. Op het terrein kwamen dan ook dertien à veertien pompen tot stand. Uiteindelijk is Meerenberg het enige provinciale gesticht dat in ons land gebouwd is.

Drie jaar na de totstandkoming van het gesticht werd het maximaal aantal patiënten in het gesticht overschreden. Hierdoor ging men in 1853 al over tot uitbreiding van het gesticht. Er kwamen aansluitend op het carré van Zocher een grote zuid- en noordvleugel tot stand die qua opzet en uitstraling aansloten op de stijl van Zocher. Het ontwerp voor de uitbreiding werd gemaakt door de architect A. van der Linden die later gestichtsarchitect werd. Hij breidde in de decennia daarna het hoofdgebouw meerdere malen uit met onder meer een gebouw voor de technische dienst, een katholieke kapel (1856), een theater (1869) en een klokkenstoel op het middenpaviljoen (1887-1888). Vrijstaande uitbreidingen van zijn hand waren een portierswoning (1850), een protestantse kapel (1856), een paviljoen voor onrustigen (1866), een dubbele dokterswoning (1877) en een mortuarium (1877). In het laatste kwart van de negentiende eeuw werd het plaatsgebrek zo nijpend dat de bouw van een tweede Meerenberg onvermijdelijk was. Meerenberg II, dat door J. Scholtens ontworpen werd en ten noordwesten van Meerenberg I gesitueerd was, was qua opzet identiek aan het eerste Meerenberg. Aan het eind van de negentiende eeuw vond verder de professionalisering van de hulpverlening plaats. Verplegend personeel werd gescheiden van de patiënten en beter gehuisvest. Naar het ontwerp van de architect F.W.M. Poggenbeek kwam dicht bij Meerenberg I een zusterhuis tot stand. Verder werd een aantal dokterswoningen, dienstwoningen en gewone woningen bijgebouwd.

In 1888 kwam een spoorlijn tot stand voor de toevoer van steenkolen naar de gasfabriek op het terrein. De kliniek voorzag met een gasfabriek in haar eigen behoefte. De gasfabriek was ten noordwesten van het carré gesitueerd en bezat twee gashouders. In 1898 kwam op die plek het zusterhuis tot stand en moet de oude fabriek met gashouders zijn gesloopt. Vervolgens is de gasfabricage verplaatst naar het binnenterrein van het carré. Thans zijn nog een ketelhuis, een schoorsteen uit 1908 en de aftekening van het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

smalspoor getuigen hiervan. In 1892 kwam ten behoeve van het transport binnen het gebouw een spoortje naar en in de oost-westgang tot stand.

In de loop van de twintigste eeuw werd het hoofdgebouw verhoogd en uitgebreid en werden sommige onderdelen zelfs gesloopt. Typerend zijn de totstandkoming van vrij forse uitbreidingen uit 1934 aan weerszijden van de voorgevel. Meerenberg II werd aan het eind van de twintigste eeuw stapsgewijs gesloopt totdat in 1990 alleen nog het klokkentorentje nog over was. Meerenberg I werd in 1997 gesloten onder invloed van veranderende inzichten in de psychiatrische verpleging.

Omschrijving van het complex

Meerenberg betreft een in de loop der tijd sterk gegroeid en uit diverse onderdelen samengesteld psychiatrisch ziekenhuis. Het is laag gelegen tussen de Kennermerduinen en de strandwallen van Bloemendaal. Het terrein wordt begrenst door de duinen aan de westzijde, de Brederodelaan en de Brederoodseweg aan de oostzijde, een sportpark aan de zuidzijde en Middenduinerweg aan de noordzijde.

Het beschermde deel van het PSYCHIATRISCH ZIEKENHUIS bestaat uit acht onderdelen: 1. Het grote CARRÉ met ZUIDVLEUGEL, THEATER, KATHOLIEKE KAPEL, en GEBOUW van de TECHNISCHE DIENST, aangeduid onder nummer 1 op de bijhorende kaart; 2. Het MORTUARIUM uit 1877 gesitueerd aan de achterzijde van het carré, ontworpen door A. van der Linden, aangeduid onder nummer 2 op de kaart; 3. De SCHOORSTEEN uit 1908 gesitueerd op het binnenterrein, aangeduid onder nummer 3 op de kaart; 4. De drie WATERPOMPEN uit 1846-1848 gesitueerd op het binnenterrein, ontworpen door J. D. Zocher Jr., aangeduid onder nummer 4a,b en c op de kaart; 5. De protestantse KERK uit 1856 gesitueerd bij de ingang van het terrein, ontworpen door A. van der Linden, aangeduid onder nummer 5 op de kaart; 6. De PORTIERSWONING uit 1850 gesitueerd bij de ingang van het terrein, ontworpen door A. van der Linden, aangeduid onder nummer 6 op de kaart; 7. Het INGANGSHEK uit 1897 gesitueerd aan de Brederodelaan, ontworpen door F.W.M. Poggenbeek, aangeduid onder nummer 7 op de kaart; 8. De dubbele DIENSTWONING uit 1892-1897 gesitueerd aan de Brederodelaan, ontworpen door F.W.M. Poggenbeek, aangeduid onder nummer 8 op de kaart.

Waardering van het complex

Het COMPLEX van het voormalige PSYCHIATRISCHE ZIEKENHUIS 'MEERENBERG' is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische, architectuur- en bouwhistorische, stedenbouwkundige en ensemble waarden.

Het complex heeft cultuurhistorische waarde: - als eerste speciaal voor krankzinnigen gebouwd gesticht, gekenmerkt door de ontwikkeling binnen de psychiatrie naar de 'moral treatment' en de 'non restraint' behandelmethodes en de aandacht voor zaken als klasse, geslacht, veiligheid, gezondheid en tijdsbesteding. Dit kwam tot uiting in de inrichting en de architectuur van de diverse bij- en dienstgebouwen, die tezamen een nieuwe fase in de Nederlandse psychiatrie markeren en waarvan geen ander voorbeeld bewaard is gebleven;

- als prominente vertegenwoordiger van de Nederlandse psychiatrische ziekenhuizen vanwege de belangrijke rol die het speelde voor de nationale en internationale ontwikkeling binnen de psychiatrie;

- vanwege het pionierskarakter van het ziekenhuis in medisch, sociaal en economisch opzicht;

- vanwege de voortrekkersrol in de Nederlandse psychiatrische ziekenhuisbouw;

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het complex heeft architectuur- en bouwhistorische waarden: - vanwege de typologie, architectonische concepten, gehanteerde stijlvormen;

- vanwege het belang van de gebouwen voor het oeuvre van de architecten J.D. Zocher jr., A. van der Linden; en F.W.M. Poggenbeek;

Het complex heeft stedenbouwkundige en ensemblewaarden: - vanwege de weloverwogen situering in de duinen, temidden van de natuur, wat een therapeutische werking had op de patiënten, wat de mogelijkheid schiep om in de nabijheid van het gesticht te wandelen en te werken;

- vanwege de weloverwogen situering op een lager niveau aan de voet van de Kennemerduinen, waardoor het water uit de duinen dwars over het terrein stroomde;

- vanwege de situering op het terrein van de voormalige hofstede Meer en Berg;

- als uniek voorbeeld van een groot, buitenstedelijk psychiatrisch ziekenhuis met bijgebouwen en tuinen uit de negentiende eeuw, die bovendien tezamen een zelfonderhoudend geheel vormen;

- vanwege de functionele samenhang met en de betekenis voor de sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkelingen in de kernen Santpoort-zuid en Bloemendaal-Duinlustpark;

Monumentnummer*: 511138

Status rijksmonument
Inschrijving register* 03 november 1998
Kadaster deel/nr 82625/47

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Bloemendaal Bloemendaal Noord-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Bloemendaal Duinlustpark

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Bloemendaal A 12120

Omschrijving**

Inleiding

Voormalige dubbele DIENSTWONING, in oorsprong behorende bij het in aanleg uit 1846-1849 daterende "Gesticht Meerenberg", sinds 1918 "Provinciaal Ziekenhuis nabij Santpoort" geheten.

De dienstwoning, welke dateert uit het vierde kwart van de 19de eeuw, werd oorspronkelijk in tweeën bewoond. Het pand bevatte volgens archiefstukken een woning voor de machinist en een woning voor de veldwachter. In latere jaren is het pand inwendig verbouwd tot één woning.

De voormalige dienstwoning ligt ten westen van de Brederodelaan schuin op de weg, net ten zuiden van de tweede ingang tot het terrein van het voormalige Provinciaal Ziekenhuis. Het ziekenhuis is in 1991 deels verplaatst naar Amsterdam.

In de detaillering vertoont de voormalige dienstwoning invloeden van het eclecticisme, onder andere neo-classicistische motieven en chalet-invloeden.

Omschrijving

In rode baksteen opgetrokken dienstwoning bestaande uit een rechthoekig hoofdvolume van één bouwlaag onder zadeldak met aan de kopse zijden iets smallere één bouwlaag hoge aanbouwen onder schuin aflopend lessenaardak. Zowel het zadeldak, waarvan de noklijn in noordwest/zuidoost richting schuin op de weg is gelegen, als de lessenaardaken zijn bekleed met grijze Hollandse pannen. De enigszins overstekende dakschilden worden zowel bij het zadeldak als de lessenaardaken ondersteund door houten schoren en zijn ter afsluiting versierd met een rondom lopende siergesneden houten lijst.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

In het zuidwestelijk dakschild van het zadeldak bevindt zich een nieuwe dakkapel.

De voorgevel van het pand (N/O) bezit in het rechthoekige hoofdvolume twee identieke vensters. Deze twee vensters bestaan uit twee door een middenstijl van elkaar gescheiden schuifvensters met gedeelde bovenlichten en worden afgesloten door een fronton dat wordt gedragen door consoles. Zowel de vensters, het fronton als de consoles zijn van hout. Voorts bevinden zich in dit deel van de voorgevel een viertal ijzeren siermuurankers. In de aanbouwen ter linker- en ter rechterzijde van het hoofdvolume bevindt zich in de voorgevel een driehoekig afgesloten houten vensterpartij met draairamen.

De zuidoostelijke zijgevel bezit in de top, boven het lessenaardak van de aanbouw, een half rond houten venster met roedenverdeling. In de zijgevel van de zuidoostelijke aanbouw bevindt zich een houten dubbel draaivenster. De noordwestelijke zijgevel heeft in de top, links naast de hier enigszins uitstekende schoorsteen, een vast zesruits houten venster. Tegen de zijgevel van de aanbouw alhier is een houten schuurtje geplaatst.

De achtergevel (Z/W) heeft in de middenpartij ter linkerzijde dubbele openslaande houten tuindeuren met smalle vensters ter weerszijden en bovenlichten met roedenverdeling. Boven deze deurpartij bevindt zich net onder de kap een dubbel zesruits houten draaivenster dat wordt afgesloten door een ijzeren sierhekwerk. De achtergevel van de noordwestelijke aanbouw bezit een deur en klein houten venster. De achtergevel van de zuidoostelijke aanbouw heeft uitsluitend een deur.

Waardering

De voormalige dienstwoning is van algemeen belang als gaaf bewaard gebleven en vroeg voorbeeld van een in eclectische bouwtrant opgetrokken dienstwoning uit het vierde kwart van de 19de eeuw, behorend bij het Provinciaal Ziekenhuis Santpoort en vanwege de ensemblewaarde met dit ziekenhuis. Daarnaast is de woning van belang vanwege de beeldbepalende ligging langs de Brederodelaan.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Dienstwoning(K)

Functie

Dienstwoning(K4)

Monumentnummer*: 525028

Status rijksmonument
Inschrijving register* 22 mei 2006
Kadaster deel/nr 82850/73

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Bloemendaal		Bloemendaal		Noord-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Zocherlaan	10			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	12			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	14			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	16			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	20			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	22			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	24			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	56			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	58			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	60			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	64			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	66			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	68			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	72			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	74			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	76			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	78			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	88			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	18			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	26			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	30			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	38			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	42			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	44			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	50			2061 DK	Bloemendaal		

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Zocherlaan	54			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	62			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	70			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	80			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	28			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	32			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	34			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	36			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	40			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	46			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	48			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	52			2061 DK	Bloemendaal		

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Bloemendaal	A			12535
Bloemendaal	A			12536
Bloemendaal	A			12578
Bloemendaal	A	12165	A38	
Bloemendaal	A	12165	A37	
Bloemendaal	A	12165	A25	
Bloemendaal	A	12165	A24	
Bloemendaal	A	12165	A27	
Bloemendaal	A	12165	A26	
Bloemendaal	A	12165	A44	
Bloemendaal	A	12165	A43	
Bloemendaal	A	12165	A32	
Bloemendaal	A	12165	A33	
Bloemendaal	A	12165	A42	
Bloemendaal	A	12165	A6	
Bloemendaal	A	12165	A5	
Bloemendaal	A	12165	A7	
Bloemendaal	A	12165	A14	
Bloemendaal	A	12165	A13	
Bloemendaal	A	12165	A15	
Bloemendaal	A	12165	A2	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Bloemendaal	A	12165	A1	
Bloemendaal	A	12165	A4	
Bloemendaal	A	12165	A3	
Bloemendaal	A	12165	A21	
Bloemendaal	A	12165	A20	
Bloemendaal	A	12165	A23	
Bloemendaal	A	12165	A22	
Bloemendaal	A	12165	A10	
Bloemendaal	A	12165	A9	
Bloemendaal	A	12165	A8	
Bloemendaal	A	12165	A12	
Bloemendaal	A	12165	A11	
Bloemendaal	A	12165	A29	
Bloemendaal	A	12165	A28	
Bloemendaal	A	12165	A31	
Bloemendaal	A	12165	A30	
Bloemendaal	A	12165	A17	
Bloemendaal	A	12165	A16	
Bloemendaal	A	12165	A19	
Bloemendaal	A	12165	A18	

*Omschrijving***

Inleiding

Het Carré werd in 1848 voltooid naar het ontwerp van de architect J.D. Zocher jr. Het werd opgetrokken in statige, classicistische stijl, wat een bewuste keuze was. Het pand moest medisch gezag uitstralen en de onrust van de krankzinnigen in toom houden. De kliniek bestond in eerste aanleg uit vier vleugels rondom een vierkante binnenplaats en een lange smalle gang tussen de oost- en westvleugel. Het was gebouwd volgens het zogenaamde carré-corridorprincipe. De smalle corridor scheidde het gebouw in een vrouwen- en mannezijde. In en rond het middenpaviljoen waren ondermeer magazijnen, woningen voor artsen, een regentenkamer, een apotheek en keukens opgenomen. De vleugels kenden de verdeling in klasse. De oostvleugel was bedoeld voor de eerste en tweede klasse en voorzien van gemeubileerde eetzaaltjes, salons en kleine slaapkamers. De noord- en zuidvleugels waren voornamelijk bestemd voor de derde klasse en kende grote slaapzalen en verblijfszalen. De westvleugel bezat met name werkkamers en winkels, en een aantal isoleercellen. De westvleugel was maar één bouwlaag hoog in tegenstelling tot de overige vleugels die twee bouwlagen hoog waren. Alle vleugels waren voorzien van een brede gang als verkeersruimte. Op strategische plekken in het gebouw bevonden zich toiletgroepen, pompen en badkamers met uiteenlopende badinrichtingen voor straal-, stort-, douche- en dropbaden. Langs de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

buitengevels bevonden zich veelal langgerekte veranda's, zodat patiënten bij regenachtig weer toch van de buitenlucht konden genieten.

Drie jaar na de totstandkoming van het gesticht werd het maximaal aantal patiënten in het gesticht overschreden. Hierdoor ging men in 1853 al over tot uitbreiding. Er kwamen aansluitend op het carré van Zocher een grote zuid- en noordvleugel tot stand die qua opzet en uitstraling aansloten op de statige, classicistische stijl van Zocher. Het ontwerp voor de uitbreiding werd geleverd door de architect A. van der Linden, die later gestichtsarchitect van Meerenberg zou worden. De nieuwe vleugels werden loodrecht op de bestaande noord- en zuidvleugel van het carré geplaatst en werden met elkaar verbonden door een smalle gang die over de binnenplaats van het hoofdgebouw liep. Van der Linden had in zijn ontwerp duidelijk naar aansluiting op het corridorprincipe van Zocher gezocht. Op de begane grond kwamen kleine cellen tot stand voor onrustigen, op de eerste verdieping werden grote vertrekken gebouwd voor rustige patiënten. Verder verfijnde men het klassensysteem door twee extra klassen in de voeren: de vierde en vijfde klasse. In de decennia daarna werd het hoofdgebouw meerdere malen uitgebreid naar de ontwerpen van A. van der Linden, met onder meer een katholieke kapel (1856), een theater (1869) en een klokkenstoel op het middenpaviljoen (1887-1888). In 1934 kwamen twee veelhoekige vleugels aan weerszijden van de façade tot stand. De in 1853 aangebouwde noordvleugel werd aan het eind van de twintigste eeuw verwoest door een brand.

Omschrijving

CARRÉ met ZUIDVLEUGEL, THEATER, KATHOLIEKE KAPEL en GEBOUW van de TECHNISCHE DIENST. Het carré van Zocher is thans niet meer in zijn originele vorm aanwezig. Het meest authentiek is de vleugel aan de voorzijde. De zijvleugels (noord- en zuidzijde) van het carré worden grotendeels aan het zicht onttrokken door aanbouwen uit diverse perioden. Deze vleugels zijn bovendien aan de kant van het binnenterrein van een extra verdieping voorzien. De achterzijde van het carré van Zocher is deels gesloopt en deels ingrijpend verbouwd waardoor het niet meer als zodanig herkenbaar is. Zeer prominent is de door Van der Linden aangebouwde vleugel uit 1853 die haaks op de zuidelijke zijvleugel van het carré georiënteerd is. Aan de noordzijde bevond zich een vergelijkbare vleugel. Hiervan is als gevolg van een brand alleen nog een restant aanwezig. Aan de westzijde zijn onder meer een werkplaats voor de technische dienst en magazijnen aangebouwd. Hier zijn bovendien aansluitend op de oost-westgang een katholieke kapel en een theater buhgebouwd.

CARRÉ

De façade wordt gekenmerkt door een middenpaviljoen en twee hoekpaviljoens, onderling verbonden door lange vleugels. De gevel kent een statige, classicistische uitstraling door de horizontaliteit, symmetrie, kroonlijsten, kordonlijsten en pilasters. Het middenpaviljoen is drielaags en voorzien van een mezzanino. Het wordt bekroond door een toren met klokkenstoel (1887-1888) op een dak waarvan de vier met pannengedekte dakschilden een trechter vormen naar een Keulse goot. Het middenpaviljoen is vijf traveeën breed en kent een centrale ingang. De gevel wordt ingedeeld door zesruits vensters met geprofileerde omlijstingen. De dakranden zijn afgewerkt met kroonlijsten en ondersteunen een pseudo-attiek. Op de muurdam tussen de tweede en derde gevelopening bevindt zich een bronzen bordje met de inscriptie: '27-6-1849 tot 26-3-2002 door het provinciaal ziekenhuis 153 jaar zorg aan psychiatrische patiënten'. Op het dak van het middenpaviljoen rust de houten torenopbouw van de architect A. van der Linden. De toren is vormgegeven in classicistische stijl en voorzien van een mechanisch uurwerk uit ca. 1900, ontworpen door Addicks en later voorzien van elektrische opwinding. De hoekpaviljoens zijn tweelaags. De linker wordt bekroond door dak waarvan de vier met pannengedekte dakschilden een trechter vormen naar een Keulse goot. Het rechter hoekpaviljoen wordt bekroond door plat dak. De bouwdelen zijn vijf traveeën breed en bezitten dakranden met kroonlijsten en een pseudo-attiek. In de gevel zijn vensters gevat met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zes- en achtruits roedenverdeling en halfronde bovenlichten op eerste verdieping. De tussenvleugels kennen twee bouwlagen onder een pannengedekt zadeldak. De gevels zijn twaalf traveeën breed en tonen een reeks openslaande deuren met halfrond bovenlicht op de begane grond. Op de eerste verdieping bevinden zich reeksen zesruits vensters.

De zijvleugels van het carré worden grotendeels aan het zicht onttrokken door later aangebrachte uitbreidingen uit verschillende soorten metselwerk, van verschillende hoogtes, onder verschillende soorten daken. De zijvleugels zijn aan de buitenzijde van het carré tweelaags en voorzien van verschillende soorten gevelopeningen waaronder blindnissen met halfronde bovenlichten op de eerste verdieping en kordonlijsten van baksteen. Het dak bestaat uit een dakschild dat met dakpannen is bekleed. De zijvleugels aan de binnenzijde van het carré zijn drielaags en voorzien van verschillende soorten gevelopeningen waaronder hoge, smalle vensters met stalen roedenverdeling op eerste verdieping, openslaande deuren met halfronde bovenlichten op de begane grond. De gevels worden geleed door kleine driehoekige topgevels onder steekkappen van zink.

De achterzijde van het carré is deels gesloopt. Andere delen zijn niet meer als zodanig herkenbaar door latere verbouwingen. De onderdelen die thans tot de restanten van het carré van Zocher gerekend kunnen worden zijn tweelaags, voorzien van verschillende soorten vensters, waaronder openslaande deuren op de begane grond met halfronde bovenlichten. Ze worden bekroond door een zadeldak.

De binnenplaats van het carré wordt doorkruist door twee gangen die haaks op elkaar georiënteerd zijn. De oost-westgang, behorende tot het ontwerp van Zocher, verbindt middenpaviljoen van de façadevleugel (oostzijde) met het theater en de katholieke kapel (westzijde). De noord-zuidgang verbond van oorsprong de zijvleugels uit 1853 met elkaar. Het binnenterrein wordt grotendeels gevuld door samengeklonterde uitbreidingen en aankappingen onder verschillende soorten daken en opgetrokken uit verschillende soorten materialen. Ze dateren voornamelijk uit de twintigste eeuw en zijn ontstaan uit functionele overwegingen of vanwege ruimtegebrek.

Intern zijn de grote zalen met hoge plafonds en de lange gangen het meest karakteristiek. Vooraan in de zijvleugels bevinden zich nog de authentieke trappenhuisen met houten lichtkokers. In de gangen zijn de vloeren betegeld in een decoratief patroon. De plafonds zijn gestuukt en voorzien van een perklijst. De entreehal in de façadevleugel is verlevendigd met eenvoudige ornamenten. De middengang bezit aan weerszijden vierkante kolommen met bloemmotieven. Aan weerszijden van de gang een vide onder een glazen dak. Aan het eind van de gang een secundair geplaatste houten trap met decoratief vormgegeven balusters en leuning. De wanden in de hal zijn plaatselijk bekleed met betimmeringen. De originele paneeldeuren bezitten omlijstingen. Het vertrek rechts naast het trappenhuis bezit een secundair geplaatst stucplafond.

ZUIDVLEUGEL

De zuidvleugel kwam tot stand in 1853 naar het ontwerp van gestichtarchitect A. van der Linden. De zuidvleugel werd haaks tegen de zuidelijke zijvleugel van het carré gebouwd en kwam tegelijk met een identieke, thans niet meer bestaande noordvleugel tot stand, die haaks op de noordelijke zijgevel van het carré werd gebouwd.

De zuidvleugel betreft een langgerekt, tweelaags bouwdeel met een paviljoen op de kop, een 3/8 uitbouw centraal in de voorgevel, een veranda en diverse uitbreidingen onder verschillende kappen aan de achterzijde. Het bouwdeel wordt bekroond door een zadeldak met dakpannen. De bakstenen voor- en achtergevel zijn voorzien van reeksen vensters op de begane grond en eerste verdieping. In aansluiting op de vensterindeling van het carré zijn de vensters op de begane grond voorzien van halfronde bovenlichten en geprofileerde omlijstingen. Het paviljoen daarentegen kent halfronde bovenlichten op de eerste verdieping. Hier is de dakrand

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

afgewerkt met een lijst. De veranda aan de achterzijde is voorzien van fijngesneden consoles onder de dakrand.

Het interieur bestaat uit kleine kamers langs een lange gang op de begane grond en grote zalen op de eerste verdieping.

THEATER

Het theater kwam tot stand in 1869 naar het ontwerp van gestichtarchitect A. van der Linden. Het theater werd centraal tegen de achtergevel van de westvleugel gebouwd en is opgetrokken in classicistische stijl. De totstandkoming van het gebouw gaf blijk van de vooruitstrevende en vrijzinnige behandelmethodes die het gesticht hanteerde.

Het theater is gebouwd op rechthoekige grondslag en kent drie bouwlagen onder een flauw hellend zadeldak dat met zink bekleed is. Aan alle zijden zijn de gevels bovenaan afgewerkt met een kroonlijst. De in ossebloedkleur gesausde voorgevel is vijf traveeën breed en wordt vanaf de eerste bouwlaag geleed door vier witgestucte pilasters. Op de begane grond - de plint - zijn de drie centrale traveeën van gestuct blokmotief voorzien. In het midden een risalerende ingang onder een zinken dak. De vensters zijn voorzien van stalen roedenverdeling. De linker zijgevel is voorzien van blindnissen. De rechter zijgevel toont sporen van een verwijderde aanbouw. De achtergevel wordt grotendeels aan het zicht onttrokken door andere bouwdelen. De mezzaninoverdieping toont een met de voorgevel vergelijkbare situatie.

Intern is de grote zaal met podium op de eerste verdieping nog aanwezig. De kapconstructie rust op driehoekige spanten met gesneden makelaar. De spanten rusten op muurstijlen tot aan de verdiepingsvloer. De toegang wordt gevormd door twee hoge, openslaande paneeldeuren.

KATHOLIEKE KAPEL

De katholieke kapel kwam tot stand in 1856 naar het ontwerp van A. van der Linden. De kapel werd in eclectische stijl gebouwd bovenop de westvleugel, ter hoogte van de oost-westgang. Zocher had in zijn eigen ontwerp al rekening gehouden met een eventuele toevoeging op deze plek.

De kapel is gebouwd op rechthoekige grondslag met het koor naar het oosten gericht. Het bouwdeel bestaat uit twee noord-zuid georiënteerde beuken, elk begrensd door topgevels en elk bekroond door een met zink bekleed zadeldak met lijsten langs de randen. De topgevels zijn voorzien van drie gekoppelde rondboogvensters met omljstingen. De ramen bezitten ruitvormig glas-in-lood. Aan de oostkant het koor, bestaande uit een rechthoekige uitbouw onder een klein zadeldak dat met pannen is bekleed. Langs de dakrand een geprofileerde lijst.

Intern zijn twee beuken van drie aaneengesloten kruisribgewelven aanwezig. Tussen deze beuken drie rondbogen, gedragen door vierkante kolommen. De gewelven zijn voorzien van een roset in het midden. De ribben eindigen in karakteristiek vormgegeven geprofileerde aanzetstenen. De westwand van de kapel is voorzien van een ingang met rondboognissen aan weerszijden. Onder de huidige stuclaag zijn restanten van de oorspronkelijke schilderafwerking herkenbaar. Aan de oostzijde bevindt zich het koor dat van vier halfvaal afgewerkte treden is voorzien.

GEBOUW van de TECHNISCHE DIENST

Dit bouwdeel dateert naar alle waarschijnlijkheid uit omstreeks 1850-1856, naar het ontwerp van de architect A. van der Linden. Het is

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gesitueerd tegen de westvleugel van het carré en gebouwd in classicistische stijl. Het gebouw is getrokken op rechthoekige grondslag en bestaat uit twee lagen onder een zadeldak met de nok haaks op de voorgevel. Deze gevel is drie traveeën breed en bezit deuren op de begane grond en vensters op de eerste verdieping. De middelste travee wordt geaccentueerd door gemetselde pilasters en een rondboog.

Waardering

Het CARRÉ met ZUIDVLEUGEL, KATHOLIEKE KAPEL, THEATER en GEBOUW van de TECHNISCHE DIENST is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde, en vanwege ensemblewaarde en zeldzaamheidswaarde. - cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de overgang binnen de psychiatrie naar de moral treatment en de 'non restraint' behandelmethodes, de professionalisering van de verzorging en de aandacht voor zaken als klasse, geslacht, veiligheid, gezondheid en tijdsbesteding;

- cultuurhistorische waarde vanwege de ontwikkelingsgeschiedenis in de anderhalve eeuw na de bouw, waarin het complex zich heeft uitgebreid en verjongd;

- architectuurhistorische waarde vanwege de carrévorm, vanwege het corridorstelsel, vanwege de esthetische kwaliteiten van met name de gevels van het carré, de zuidvleugel, theater, katholieke kapel, gebouw van de technische dienst met de hierin toegepaste ornamentiek, detaillering en bewaard gebleven interieurelementen;

- ensemblewaarde vanwege de functionele situering in de grondwaterrijke en per spoor goed bereikbare duinen, vanwege de samenhang met de overige opstallen, en als beeldbepalend onderdeel van de historische bebouwing aan de westzijde van Bloemendaal;

- zeldzaamheidswaarde als carrévormig gesticht.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Gezondheidszorg

Functie

Psychiatrische inrichting

Monumentnummer*: 529427

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	22 mei 2006
Kadaster deel/nr	82851/57

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Bloemendaal	Bloemendaal	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Bloemendaal	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Bloemendaal	A			11765

*Omschrijving***

Inleiding

Ten westen van het carré gelegen, vrijstaand MORTUARIUM, gebouwd in 1877 naar het ontwerp van gestichtsarchitect A. van der Linden. Het gebouw is opgetrokken in sober uitgevoerde, eclectische stijl met landelijke uitstraling. In de westvleugel van het carré waren van oorsprong twee kleine kamertjes ingericht als lijken- en anatomiekamer. Toen wetenschappelijk onderzoek een hogere vlucht nam binnen het ziekenhuis en er continu sprake was van plaatsgebrek werd een apart lijkenhuis annex anatomiegebouw noodzakelijk. Van der Linden ontwierp vervolgens het gebouw dat thans bekend staat als het mortuarium. In het mortuarium werden door artsen hersen- en schedelmetingen verricht en onderwijs gegeven. In 1894-1895 bouwde men een sectiezaal aan. Het gebouw was verder voorzien van een baarruimte en een laboratorium. Deze ruimten zijn niet meer als zodanig herkenbaar.

Omschrijving

Het gebouw beslaat een onregelmatige plattegrond. Het hoofdvolume bestaat uit een tweelaags middenpartij onder een overkragend zadeldak waarvan de nok haaks op de voorgevel is georiënteerd. De flauw hellende dakschilden zijn met zink bekleed. Aan weerszijden éénlaags vleugels onder met zink beklede zadeldaken met de nok evenwijdig aan de voorgevel. Achter de linker vleugel bevindt zich de latere uitbreiding. Deze is één bouwlaag hoog en wordt afgedekt door een plat dak met een fors daklicht. De risalerende voorgevel van de middenpartij bezit op de begane grond een centrale ingang die gevat is in een classicistische omlijsting. Daarboven zijn drie gekoppelde vensters onder siermetselwerk met gele bakstenen opgenomen. De linker vleugel kent een voorgevelindeling met twee gekoppelde rondboogvensters, voorzien van siermetselwerk met gele bakstenen. De voorgevel van de rechter vleugel toont twee series van twee gekoppelde rondboogvensters met siermetselwerk. De linker zijgevel is voorzien van openslaande deuren ten behoeve van de aan- en afvoer van dode lichamen. De aanbouw uit 1894 -1895 is sober uitgevoerd. Kenmerkend zijn de grote ramen met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

stalen roeden. Intern is de met tegeltjes beklede sectiezaal typerend. Hier is in het plafond een fors daklicht met stalen roedenverdeling opgenomen ten behoeve van de daglicht-toetreding op de snijtafel.

Waardering

Het voormalige MORTUARIUM is van algemeen belang vanwege: - cultuurhistorische waarde vanwege de plek in de ontwikkeling van de psychiatrische gezondheidszorg in het laatste kwart van de negentiende eeuw;

- architectuurhistorische waarde vanwege de toegepaste verhoudingen, de sobere vormgeving en de verzorgde detaillering en materiaalgebruik. Het is als vrijstaand mortuarium ook typologisch van belang;

- ensemblewaarde vanwege de functionele situering ten opzicht van het hoofdgebouw en vanwege de samenhang met andere complexonderdelen.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Crematorium (H)

Functie

Mortuarium

Monumentnummer*: 529428

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	22 mei 2006
Kadaster deel/nr	82851/59

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Bloemendaal	Bloemendaal	Noord-Holland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Bloemendaal	A			12535

Omschrijving**

Inleiding

Op het binnenterrein van het oude carré gelegen FABRIEKSSCHOORSTEEN, gebouwd in 1908 als een vrijstaande, 35 meter hoge bakstenen schoorsteen ten behoeve van het ketelhuis voor het ziekenhuis. De schoorsteen werd gebouwd door Canoy-Herfkens uit Tegelen en is sinds 1972 buiten gebruik.

Omschrijving

De 35 meter hoge schoorsteen is opgetrokken in rode radiaalstenen en bezit een ronde voet zonder siermetselwerk. De schacht wordt bekroond door een iets scheve kop met sober siermetselwerk rondom. Er is geen gebruik gemaakt van gekleurde stenen. Verder zijn ook geen ingemetselde naam, jaartal of logo opgenomen. Rondom de schacht zijn twintig ijzeren trekbanden aangebracht.

Waardering

De SCHOORSTEEN bij het ketelhuis is van algemeen belang vanwege:

- cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van de zelfredzaamheid in energievoorziening van het ziekenhuis;
- bouwhistorische waarde vanwege de alleen in de schoorsteenbouw tijdelijk toegepaste trapeziumvormige radiaalstenen;
- ensemblewaarde als functioneel onderdeel van de centrale energie-voorziening en de hiermee verband houdende weloverwogen situering naast het ketelhuis op het binnenterrein van het ziekenhuiscarré. Het schoorsteen-silhouet is daarnaast van bijzondere betekenis voor het aanzien van dit ensemble;
- zeldzaamheidswaarde als onderdeel van het ziekenhuis in combinatie met de aanwezigheid van het ketelhuis.

Hoofdcategorie

Subcategorie

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Boerderijen, molens en bedrijven

Industrie

Fabrieksschoorsteen

Monumentnummer*: 529429

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	22 mei 2006
Kadaster deel/nr	82851/63

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Bloemendaal	Bloemendaal	Noord-Holland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Bloemendaal	A			12535

Omschrijving**

Inleiding

Drie WATERPOMPEN uit 1846-1848, gebouwd in classicistische stijl, ontworpen door J.D. Zocher jr.

Door de gunstige ligging in het grondwaterrijke land aan de voet van de duinen kende Meerenberg een eigen watervoorziening met van oorsprong dertien à veertien pompen op het binnenterrein en in de tuinen rondom. Van deze pompen zijn er thans drie overgebleven. Ze bevinden zich op het voormalige binnenterrein van het ziekenhuis. Door middel van de pompen kon water uit welputten worden overgebracht in reservoirs voor de badinrichting. Een goede opslag en toevoer van water was van groot belang onder meer vanwege de badverpleging. Dit was namelijk een belangrijk onderdeel van de behandelingen in het gesticht.

Omschrijving

De waterpompen bestaan uit een vierhoekig basement, schacht en bekroning. Het hardstenen basement bezit aan één zijde een hardstenen vergaarbak. De tabs toe lopende schacht is met hout bekleed en voorzien van blokverdeling en een geprofileerde lijst bovenaan. Recht boven de vergaarbak bezit de schacht een gietijzeren spuyer, waarnaast een lange slinger met bol is opgenomen. Eén waterpomp is bovenop de schacht voorzien van een piramidale bekroning van hardsteen. De twee andere waterpompen zijn voorzien van een met asfaltpapier bekleed tentdak. Deze zijn vermoedelijk later aangebracht.

Waardering

De WATERPOMPEN zijn van algemeen belang vanwege:

- de cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een technische ontwikkeling; in casu de watervoorziening voor de verschillende badkamers in het ziekenhuiscomplex in het midden van de negentiende eeuw, waarbij gebruik werd gemaakt van water uit de duinen dat zich verzamelde in welputten;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- de architectuurhistorische waarde als voorbeeld van pompen in classicistische stijl, vanwege het materiaalgebruik, de toegepaste verhoudingen, de sobere vormgeving en de verzorgde detaillering. Daarnaast is het object in typologisch opzicht van belang als bijzondere vorm van pomp;
- de stedenbouwkundige en ensemblewaarden elk als onderdeel van een bij elkaar horende serie, als functioneel onderdeel van de watervoorziening en de hiermee verband houdende weloverwogen situering op het binnenterrein van het ziekenhuiscarré.

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Bedieningsgebouw

Functie

Bedieningsmechanisme

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 9672

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	19 september 1973
Kadaster deel/nr	82831/48

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Bloemendaal		Bloemendaal		Noord-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Zocherlaan	1			2061 DK	Bloemendaal		
Zocherlaan	2			2061 DK	Bloemendaal		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Bloemendaal		A				12578	
Bloemendaal		A				3551	
Bloemendaal		A				3550	

Omschrijving**

Kerk, neogotisch gebouw, 19e eeuw. Portierswoning, 19e eeuw. Ingangshek, 19e eeuw. Mechanisch torenuurwerk van Addicks, circa 1900, later voorzien van elektrische opwinding.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Religieuze gebouwen	Kerk en kerkonderdeel	Kerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument